

Sygn. akt I CSK 753/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 11 lutego 2015 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Dariusz Zawistowski (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Mirosław Bączyk

SSN Katarzyna Tyczka-Rote

Protokolant Justyna Kosińska

w sprawie z powództwa A. D. K.

przeciwko E. B. G.

o zachowek,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 11 lutego 2015 r.,

skargi kasacyjnej powódki

od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]

z dnia 20 sierpnia 2013 r., sygn. akt [...],

- 1. uchyla zaskarżony wyrok i oddala apelację pozwanej;**
- 2. zasądza od pozwanej na rzecz powódki kwotę 5417 (pięć tysięcy czterysta siedemnaście) zł tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego i kasacyjnego;**
- 3. nie obciąża pozwanej opłatą od skargi kasacyjnej, od której uiszczenia powódka była zwolniona.**

UZASADNIENIE

Pozwem z dnia 15 lutego 2011 r. A. K. wniosła o zasądzenie od E. G. kwoty 80.004 zł tytułem zachowku po W. S. Ostatecznie powódka zmodyfikowała powództwo wnosząc o zasądzenie od pozwanej kwoty 61 812,61 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia wniesienia powództwa do dnia zapłaty, w tym kwoty 59.117,50 zł tytułem zachowku oraz 2 695,11 zł tytułem skapitalizowanych odsetek ustawowych od kwoty 59.117,50 zł. W pozostałej części cofnęła pozew ze zrzeczeniem się roszczenia.

Pozwana E.G. wniosła o oddalenie powództwa, podnosząc zarzut przedawnienia roszczenia.

Wyrokiem z dnia 13 września 2012 r. Sąd Okręgowy [...] w W. zasądził od pozwanej na rzecz powódki kwotę 59 117,50 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 19 sierpnia 2011 r.; umorzył postępowanie co do kwoty 18191,39 zł; oddalił powództwo w pozostałym zakresie (pkt 3) oraz orzekł o kosztach postępowania.

Ustalił, że spadek po W. S., zmarłej w dniu 2 sierpnia 2007 r., nabyły z mocy ustawy: córka E. B. G. oraz wnuczka A. D. K., każda w 1/2 części. Występując z wnioskiem o stwierdzenie nabycia spadku A. K. była przekonana, że w skład spadku po jej zmarłej babce wchodzi lokal mieszkalny przy ul. W. [...] m [...] w W., w którym przed śmiercią spadkodawczyni zamieszkiwała. Przekonanie to okazało się błędne. Po uzyskaniu odpisu postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku po W. S., powódka zwróciła się o udzielenie informacji z rejestru lokali, co do stanu prawnego mieszkania i uzyskała wówczas informację, że na podstawie umowy darowizny W. S. przekazała go E. G. Powódka ani jej ojciec, syn W. S., nie otrzymali od spadkodawczyni żadnych darowizn. Nieruchomość, którą droga darowizny otrzymała pozwana, to stanowiący odrębną własność lokal mieszkalny o powierzchni 33,99 m², wraz z udziałem w nieruchomości wspólnej wynoszącym 0,0094, dla którego Sąd Rejonowy [...] w W. prowadzi księgę wieczystą o numerze KW nr [...]. Wartość lokalu wynosi 236 470 zł. Pozwana ma [...] lat, stara się o przyznanie emerytury, wcześniej zarabiała około [...] zł miesięcznie, nie mieszka w

lokalu po W. S., lecz w innym spółdzielczym własnościowym lokalu, należącym do niej i jej męża.

Sąd Okręgowy uznał, że powódce przysługuje prawo do zachowku stanowiące 1/4 udziału spadkowego, który by jej przypadł, co daje kwotę 59.117,50 zł. Sąd ten nie uwzględnił podniesionego przez pozwaną zarzutu przedawnienia. Wskazał, że wprowadzenie złożenia wniosku o stwierdzenie nabycia spadku nie przerwało biegu zasiedzenia, jednak to działania pozwanej doprowadziły do przedawnienia roszczenia powódki o zachówek. W ten sposób Sąd I instancji ocenił przedłużanie przez pozwaną postępowania w sprawie spadkowej, ukrywanie faktu otrzymania mieszkania w drodze darowizny, w sytuacji, gdy przed uzyskaniem postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku powódka nie mogła sprawdzić statusu prawnego mieszkania, ani nie miała podstaw by przypuszczać, że lokal, w którym W. S. zamieszkiwała do śmierci, nie stanowił jej własności. Sąd uznał zarzut przedawnienia za nadużycie prawa podmiotowego i w oparciu o art. 5 k.c. nie uwzględnił go.

Sąd Apelacyjny [...] wyrokiem z dnia 20 sierpnia 2013 r. zmienił zaskarżony wyrok Sądu Okręgowego w ten sposób, że oddalił powództwo. Sąd Apelacyjny podzielił ustalenia faktyczne oraz ocenę dowodów przeprowadzoną przez Sąd Okręgowy i przyjął je za własne. Uznał jednak, że zarzut przedawnienia zasługuje na uwzględnienie. Stwierdził, że zastosowanie art. 5 k.c. jako podstawy do uznania zarzutu przedawnienia za sprzeczny z zasadami współżycia społecznego może nastąpić jedynie wyjątkowo, gdy indywidualna ocena okoliczności w rozstrzyganej sprawie wskazuje, iż opóźnienie w dochodzeniu przedawnionego roszczenia jest spowodowane szczególnymi przesłankami uzasadniającymi to opóźnienie. Wskazał, że dla oceny prawidłowości zastosowania art. 5 k.c. przez Sąd Okręgowy, istotne było ustalenie, jakie znaczenie dla możliwości wystąpienia przez powódkę z roszczeniem o zachówek miał stan zawisłości postępowania w przedmiocie stwierdzenia nabycia spadku. Podkreślił, że uprawniony z tytułu zachowku nie jest zobowiązany do wcześniejszego potwierdzenia swojego statusu w takim postępowaniu. Uznał, że powódka miała możliwość wystąpienia z roszczeniem o zachówek przed upływem terminu przedawnienia. Toczenie się równolegle sprawy o stwierdzenie nabycia spadku nie stało temu na przeszkodzie. Powódka mogła,

nie oczekując na zakończenie postępowania w przedmiocie stwierdzenia nabycia spadku, wnieść bez przeszkód powództwo o zachówek, tym bardziej, że była ona reprezentowana przez profesjonalnego pełnomocnika. Wskazał także, że nie zasługuje na aprobatę wywód Sądu Okręgowego, z którego wynika, iż zwłoka z wystąpieniem przez powódkę z roszczeniem o zachówek wynikała również z zatajenia przez E. G. otrzymania darowizny spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu. Powódka miała możliwość uzyskania informacji, co do stanu prawnego przedmiotowej nieruchomości. Ponadto Sąd Apelacyjny uznał, że nie można postawić dłużnikowi zarzutu, iż nie zawiadamia wierzyciela o istnieniu roszczenia, a zasadą jest, że termin przedawnienia biegnie niezależnie od wiedzy wierzyciela o istnieniu wierzytelności. Wskazał, że Sąd Okręgowy zasadnie uznał, iż nie doszło do przerwania biegu przedawnienia w związku z wystąpieniem przez powódkę z wnioskiem o stwierdzenie nabycia spadku. Wskazał jednocześnie, że brak jest podstaw do przyjęcia, że powódka dochodząc ustalenia, iż jest spadkobierczynią W. S., tym samym, stosując argumentację *a maiori ad minus*, dążyła do zapewnienia sobie prawa do zachowku.

Skarga kasacyjna powódki została oparta na podstawie naruszenia prawa materialnego (art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c.). W ramach tej podstawy skarżąca zarzuciła obrazę art. 1027 k.c., art. 123 § 1 pkt 1 k.c., art. 1007 § 2 k.c. w brzmieniu obowiązującym przed dniem 12.10.2011 r., art. 1007 § 1 k.c. w brzmieniu obowiązującym przed dniem 12.10.2011 r. oraz art. 5 k.c. W oparciu o te zarzuty wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku i oddalenie apelacji pozwanej, ewentualnie o jego uchylenie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu w Warszawie.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Podstawa kasacyjna naruszenia prawa materialnego okazała się uzasadniona. Zarówno Sąd Okręgowy, jak i Sąd Apelacyjny, stanęły na stanowisku, że złożenie przez powódkę wniosku o stwierdzenie nabycia spadku nie stanowiło czynności powodującej przerwanie biegu przedawnienia roszczenia o zachówek, co doprowadziło do przedawnienia się dochodzonego przez powódkę roszczenia. Ocena zasadności tego stanowiska wymaga dokonania wykładni art. 1007 w zw. z art. 123 § 1 pkt 1 k.c. Artykuł 1007 k.c., dotyczący przedawnienia

roszczenia o zachowek nie reguluje odrębnie sytuacji, gdy roszczenia tego dochodzi spadkobierca ustawowy przeciwko innemu spadkobiercy ustawowemu powołanemu do spadku. W literaturze i orzecznictwie niemal jednolicie przyjmuje się jednak, że w takiej sytuacji ma zastosowanie, w drodze analogii, przepis art. 1007 § 2 k.c. (por. m.in. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10 marca 2011 r. V CSK 283/10, nie publ.). W uchwale z dnia 10 października 2013 r., III CZP 53/13 (OSNC 2014/4/41), Sąd Najwyższy stwierdził, że złożenie przez uprawnionego do zachowku wniosku o stwierdzenie nabycia spadku na podstawie ustawy przerywa bieg terminu przedawnienia jego roszczenia o zachowek należny od spadkobiercy. Stanowisko to odnosi się wprost do roszczenia o zachowek spadkobiercy ustawowego powołanego do dziedziczenia z ustawy przeciwko innemu spadkobiercy ustawowemu, co odpowiada sytuacji w rozpoznawanej sprawie. Pogląd ten Sąd Najwyższy w składzie rozpoznającym skargę kasacyjną w pełni podziela. Oznacza to, że powódka składając wniosek o stwierdzenia nabycia spadku po zmarłej W. S., przerwała bieg przedawnienia o zachowek przeciwko E. G.. W konsekwencji, roszczenie powódki o zachowek, dochodzone na podstawie pozwu wniesionego w dniu 15 lutego 2011 r., nie było przedawnione.

Z uwagi na zasadność zarzutu naruszenia art. 123 § 1 pkt 1 k.c. skarga kasacyjna powódki była uzasadniona. W tej sytuacji rozpoznawanie pozostałych zawartych w skardze zarzutów stało się bezprzedmiotowe. Ponieważ podstawa naruszenia prawa materialnego była oczywiście uzasadniona, zaskarżony wyrok podlegał uchyleniu a apelacja została oddalona (art. 398¹⁶ k.p.c.).

O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono na podstawie art. 98 § 1 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 i art. 398²¹ k.p.c. Na podstawie art. 102 k.p.c. odstąpiono od obciążania pozwanej opłatą od skargi kasacyjnej, od której powódka została zwolniona.